

Jorunn Margrete Brækhus

JOHN AUDUN HAUGE, en kort biografi

«Vektløs»

Stein som svever, båter som flyr

Denne teksten ble skrevet til utstillingen i Kunstgarasjen 07/10 – 07/11 2021, men er like relevant til denne utstillingen på Hå gamle prestegård 09/09 – 05/11 2023 under titelen:

«Det vi ikke vet»

Jeg har puttet båtene inn under huset. Så skal de ligge de og bakes i flo og fjære. Først vil de ruste, men hvordan de blir endelig vet jeg ikke ennå. På støperiet i Mandal var det en som misforsto og hadde fjernet håndtakene, som jeg satte på for å gi dem en annen form. Jeg fikk det gjort om igjen, men fikk også de andre båtene med på kjøpet. Jeg kan alltid bruke dem til noe.

John Audun Hauge sitter utenfor sjøboden sin i Sandviken. Der har han og hans kone, billedkunstner Inger-Marit Saastad, bolig og atelier. Nå forbereder han en ny utstilling, 43 år etter sin første. Den har han gitt navnet Vektløs. Hans debututstilling i 1978, fant sted i Galleri 1 i Finnegården i Bergen. Utstillingen vakte oppsikt og var en stor suksess, og han ble kjøpt inn av Norsk Kulturråd. Selv skriver han at utstillingen var «preget av menneskets forhold til omgivelsene, og et ønske om å være vektløs». I Norsk kunstnerleksikon skriver Harald Flor at forholdet mellom mennesket og teknologien har stått sentralt fra første stund. Båter som element i kunsten har kommet og gått. Det var båter i hans første utstilling, og det er båter i hans kommende. Det går røde tråder gjennom hans virke som skulptør.

Oldefar John Hauge bygget store seilskip. Deler av verftet hans, Haugeverven, finnes på museum i Haugesund. I 2009 laget han minnesmerket Kjølén over ham. Slik beskriver han det selv: «Det er et stykke av en kjøl laget etter hans siste tegning, som henger på museet. Skipet ble ikke bygget. Seilskutetiden tok slutt. 3,5 meter med kjøl veier 5 tonn, og veide 7 tonn før bearbeiding. Merkelig nok fikk jeg ikke tak i nok eik fra Norge, men fra Danmark. Konstruksjonen er en slitekjøl underst, så selve kjølen med bunnstokkene tvers over. Det er nederste del av spantene. Så kommer to svinekjøler oppå hverandre og fire søstersvinekjøler. Alt boltet horisontalt og vertikalt. I tillegg var det tilsvarende dimensjoner i to dekk. Ubegripelig at de bygde sånne skip i 60 meters lengde på ett års tid!» John Audun har vist oss en del av konstruksjonen og blottlagt det svære arbeidet som lå bak skipene, i stor respekt for arven fra oldefaren.

Bestefaren var kaivandrer. Han kunne mye om skip og var glad i å fortelle, og det var alltid kjekt for gutten når han fikk være med ham langs kaiene i Haugesund der han vokste opp. Så båt er godt festet i hans røtter, og har vært med ham hele livet. Han likte å leke med pram, og lagde flere stykker selv. Familien hadde hytte i Røyksund i Karmøy kommune. Der kunne de sitte og se utover sjøen. Hans mor var tidligere på Haugesund radio, og John Audun kunne høre på fiskeribølgen på radio at hun snakket med båtene på Sletta, samtidig som han av og til kunne se dem.

Ennå ikke 18 år gammel kom han til Bergen for å ta fatt på en 4-årig utdanning ved Vestlandske kunstakademi, etter å ha gått ett år på tegning og forming ved Stavanger Yrkeskole. Han var egentlig for ung – ikke helt fylt 17 år - til å slippe inn på yrkeskolen. Det hjalp godt at hans mor ringte til de ga seg. Hun hadde stor tro på ham og var alltid støttende. Hun ble ikke skuffet, men så fikk han da også Stavanger Aftenblads håndverkerspris til beste elev ved tegning/forming. Egentlig ville han bli reklametegner eller dekoratør. Men så dukket kunstakademiet i Bergen opp som en mulighet, og alt endret seg, forteller han.

Å være god til å tegne ble den gangen tillagt vekt i kunstutdanningen. Mens han gikk på akademiet kom det et skifte i retning. Bergen og Trondheim fikk andre ideer enn det de hadde i Oslo, der de underviste i naturalisme. Bård Breivik var veilederen hans i skulptur ved akademiet, men senere ble han kjent med skulpturene til den svenske billedhuggeren Torsten Renqvist. Hans arbeider bar preg av et fabulerende formkompleks, direkte og mytologisk. De ble en stor inspirasjon, og åpnet nye

tanker om hva som var mulig å oppnå. Det ble en portal inn til hans egen verden av former og konstruksjoner.

Men til tross for suksess med sin første utstilling, ble han ikke bare møtt med applaus. I 1979 laget han sin første utsmykning, et luftskip laget i aluminium og seilduk. Det hadde tittelen Luft, navnet sto med store bokstaver på siden. Det skulle stå i atriene på HF-bygget ved Universitetet i Bergen, og han skulle få ha den der i ett år. Akademikere ved en av landets høyeste institusjoner for forskning og undervisning, hang ut av vinduene og ropte skjellsord som «keiserens nye klær» da han satte den opp. Nøyaktig på dagen ett år etter ble han ringt opp av leder for utsmykkingsutvalget, og bedt om å ta den ned. Et luftfartøy, en skulle tro det ville bli mottatt som en inspirasjon til å sette tanken fri, la ideene få luft. I stedet demonstrerte de «vidsynte» akademikerne sitt transsyn. I 1981 lagde han en skulptur som står utenfor Statens kartverk. En stein har fått vinger på en stamme av tre, og ser ut som om den skal ta av. Kanskje følge kartet og tankene ut i verden? Men heller ikke denne skulpturen falt kun i god jord, og han fikk bemerkninger som «ingen her liker den» av forbipasserende.

Da kjentes det kanskje bra at han senere fikk to utsmykningsoppdrag nettopp av Universitetet i Bergen. I 1983 vant han konkurransen om utsmykning av Realfagbygget. Navnet ble Utvikling, den består av 3 båtformer. En står ute, oppreist og halvt nedgravd, og peker mot inngangen. Inne er det en kraftig liggende båt med en stor stein i. Ned fra taket henger en slank lett båt lastet med en stein, som om den er på vei ut. Kunnskap gjør at vi utvikles og forfines som mennesker. Etter endt utdanning er det et håp at en skal kunne reise klokere ut i verden. Tre og stein er blant materialene som er mye brukt i Huges kunst, men også metall. Ti år deretter laget han et relieff som nærmest står som en veiviser på en mur opp til universitetet og til Bergen museum. Relieffet er en tro kopi av helleristninger fra Ausevikfeltet i Sogn og Fjordane. Helleristningene er 4000 år gamle, men han forstørret dem opp tre ganger, og lagde dem i aluminium fra samme fylke. Her er hjortefigurer, en dansende mann, og en trolldomsspiral. Alt skulle hjelpe til å få god jakt. Gammelt motiv, nye materialer, ny kunst.

John Auduns CV er omfattende. Utstillinger, konsulentoppdrag, undervisning. Og over 30 utsmykningsoppdrag over hele landet- han regnes for å være en av våre mest sentrale skulptører. En skulptur peker seg særlig ut, en som har en spesiell betydning for mange mennesker. I en internasjonal konkurranse om minnesteid etter tsunamikatastrofen i 2004, vant han med sitt forslag Interferens. Nesten 850 kunstnere deltok. Det ble åpnet av kong Harald i 2007. Minnesteidet er laget i hugget og polert larvikitt. Det er satt sammen av fire deler, som en bølge eller et evighetssymbol. Der det står på bronsebolter i sjøkanten på Huk på Bygdøy, forandrer det seg med flo og fjære. Det er et kunstverk som også kompletteres av lyd. Det hender det står ute i vannet. Men oftere klukker det små bølger under eller nedenfor det. Når de fire delene forskyves i forhold til hverandre, forandrer bølgen karakter og blir mindre farlig. Da fremstår den som et yin og yang symbol. Den evige tiltrekningskraften mellom motsetninger som mannlig og kvinnelig, sterk og svak, sorg og glede. Minnesmerket blir bruk til å markere tap, til å minnes. Det er et sted for venner og familie av de berørte, for kongehuset og det offentlige Norge. Det tennes lys her. Et sted for fellesskap. Et sted for kontemplasjon, for forsoning og trøst. Og et sted å komme med sin egen personlige sorg i livet.

Området der han bor huser også Kystkultursenteret. Det er preget av båter. Og båter har også vært Hauge sin lidenskap, noe som i høy grad preger hans kunstneriske virke som skulptør. Han hadde

atelier i lasterommet til en svær gammel båt han hadde, men der kunne han ikke stå oppreist. I Sandviksbod 24 var det rom for 13 kunstnere innen teater musikk og billedkunst. John Audun fikk atelier og bedre arbeidsvilkår. Båten fikk han kaiplass til utenfor. Hans CV viser kunstutdanning – og kystskippersertifikat, som han tok i 1985. Så båter er lidenskap, liv og kunst.

I 1988 var Sandviksbod nr. 19 avstengt og til nedfalls. Eieren Leif Solberg var nettopp død, og han etterlot seg flere eiendommer. Arvingene var ikke interesserte i boden, den var ikke verdt så mye slik den sto. John Audun fikk kjøpt den sammen med sin kone, billedkunstner Inger-Marit Saastad. Nå åpnet det seg muligheter for atelier til dem begge. Men det tok ett år bare å rydde ut. Bodene var pakk fullt av skrot. Esker oppi bokser oppi kasser, en kompakt mengde. John Audun forteller at de fant en lastebil i deler spredt utover. Der var maskineri til tønneproduksjon, som ble gitt til fiskerimuseet. Det ble også funnet 80 tonn stål. Han fikk solgt stålet, betalingen dekket så vidt utgiftene til bensin. Etterpå spylte de hele boden fra topp til bunn. Og som han sier – våt stein er finere enn tørr, boden skinte. «Men vi så rett opp til himmelen over oss.»

Det skulle gå enda et par års tid med rehabilitering før Inger-Marit og John Audun kunne bo der. De hadde først i flere år en slags mellomløsning. Bo andre steder, mens de arbeidet som kunstnere og med oppussing av boden. Inger-Marit fikk atelier i et provisorisk rom. Det første som ble klart til å bo i, var soverom og bad. Det var ikke før ferdig, før de fikk innvilget et halvt års atelier-opphold ved Cité internationale des Arts i Paris.

De kunne jobbe i atelieret - et stort atelier som de delte på – annenhver dag. Det ga dem tid til å vandre i Paris sine gater, og glede seg over kunsten i museene. John Audun forteller at der hans fransk rekker til å handle dagligvarer og bestille fra en meny, er Inger-Marit den som snakker mer flytende. Dette var sent på 80-tallet, og Frankrikes nasjonale stolthet var stor. Folk var ikke særlig villige til å kommunisere på annet enn sitt eget språk. De fikk et inspirerende og velkomment avbrekk etter alt arbeidet med å få gjort om boden, og så kunne de glede seg til å komme hjem, der soverom og bad sto ferdig og ventet på dem.

Men det har blitt flere utenlandsopphold. I 1991 ble han invitert til å stille ut på utstillingen Jeune Peinture i Grande Palais, Paris. Bygningen huser museum og utstillingslokale, og det ligger ikke langt fra Champs-Élysées. Sentralt plassert under kuppelen svevde hans store, vakre skulptur Blå båt, inspirert av elvebåter i Østen. Den har også vært utstilt flere steder i Skandinavia, i Dresden og Berlin. Den skulle være kirkeskip i Andernach i Tyskland i 2020, da pandemien satte det på vent. Et to måneders symposium i Japan, 2003, munnet ut i et kunstverk i samarbeid med tre andre kunstnere. I en park ble store steinformasjoner supplert med John Auduns store «tentakler» i tre. Han har stilt ut i Whales, i Botswana, Danmark, Sverige, Finland, Skottland. Han inspireres av andre kulturer, ikke minst av det gamle Egypt. I 1954 ble et skip funnet ved Kheops pyramiden. Alle delene var pakket ned i logisk orden, og alt som skulle til for å bygge det opp igjen lå ved. Den er 43 meter lang og 6 meter bred, og det duftet av sedertre da de fant den. Ikke rart at dette spesielle funnet appellerer til ham.

Sjøboden er bolig og arbeidsplass. Kunstnerparet har sin base der. John Audun henger opp verk i taket, som en påminnelse om tankeprosessen han var i da de ble skapt. Atelier er viktig for dem begge, og ikke minst derfor var boden den sikreste investeringen de kunne gjøre. Det har krevd mye

innsats og penger å få den til å bli funksjonell og beboelig. De fyrer med ved, og de opplever ikke at det er spesielt kaldt der, selv om boden står på pæler i sjøen. Da de var ferdige med å rydde opp, hadde de fylt 300 sekker med ved. Rotter er ikke noe problem. De hadde mink der for en del år siden, og den er kjent for å være mer effektiv enn katt. Men det var ikke særlig stas da en minkfamilie med unger flyttet inn i vedstabelen. Det stinket verre, og da ble det slutt på den fredelige sameksistensen.

John Audun forteller at han ofte fungerer som vaktmester på området. Han tar jevnlig en runde og fjerner flasker, slik at barn som bader ikke skal skade seg på glasskår. Men opp gjennom årene har det vært en del innbrudd, og han har mistet mye utstyr. Mange ganger har han hatt innbrudd i sveiseverkstedet eller i båten Selma, som han hadde i 19 år. Han hadde samlet et stort sett skiftenøkler sortert etter størrelse. En dag fant han dem strødd utover gulvet, og tyvene hadde plukket med seg helt tilfeldig fra haugen. Det som lå igjen var ikke brukende til noe. Noen ganger har han gått på leting etter redskap, og funnet tyvegods i smug og grender. Men der er også unge mennesker som har hatt motgang i livet, og som har fått arbeidstrening på Kystkultursenteret. Dem omtaler han som positive, flotte folk.

En av båtene han har restaurert, var en skøyte han fant sunket i Karmsundet. Den restaurerte han samtidig med huset. Han har kompetanse til tradisjonelle båtbyggingsteknikker, og er en dyktig mekaniker, noe som er til stor nytte også for hans kunst. Båt er også et viktig, gjennomgående motiv. Båter er laget for å bære en vekt. Hver del på en båt er lett, men sammen har de kraft til å bære. Det fineste John Audun vet om er modeller. Oldefar John fikk gullmedalje for sine skipsmodeller ved Verdensutstillingen i Paris i 1878. Modellene, samt medaljen og pokalen, er nå på Karmsund folkemuseum. Museet Arts et Métiers i Paris viser hvordan frihetsstatuen ble laget i deler før den ble skipet til New York og satt sammen der. Og der er modeller som viser hvordan de franske klarte å stjele obelisken til Karnaktempelet i Egypt, og frakte den til Paris. Der står den 23 meter høye obelisken i dag, på Concorde-plassen.

Det er et stort problem med skulptur at de må stå på noe. Da lager han slipp, som båter hører naturlig hjemme med. Han lager ofte ting tvetydige, seil kan bli til vinger. En stein kan ikke sveve, men visuelt sett kan den gjøre det. Hauge vant konkurransen om minnested over Florvågslaget i 1194. Skulpturen han gitt navnet Øksestavn, den gir assosiasjoner både til skipsstavn og to økseklinger som møtes. Det ser ut som om det svever. Hemmeligheten er at delene berører på tre punkter. Da blir det stabilt, samtidig som det ser vektløst ut.

Båter som element i kunsten har kommet og gått. Det var båter på hans første utstilling. Og det blir – selvsagt – båter på den kommende utstillingen. Det er ofte en flott form på skip, sier han. Han er også glad i stein. Stein med påbygd treverk gjør ikke en skulptur lettere, men den ser lettere ut. Han har alltid blandet materialer, men han begynte med tre. Materialet var billig og lett tilgjengelig. Han ble kjent med snekkerne på Bryggen, og fikk mye avkapp av dem. Det gjorde han god bruk av. Han liker å få ting til å henge sammen, og har sveiseverksted utenfor boden. Der arbeider han med tinn, argon, oksygen, jern, stål, kobber, aluminium og andre metaller.... Å håndtere disse materialene var som å jobbe med urkrefter, grunnstoffer eller ikke.

I stedet for å betale for hjelp har han heller investert i godt verktøy. Ett år skaffet han seg en god øks, så boremaskin, vinkelsliper, høvl og hoggjern. En bygningssag var en god investering. Han fikk en båndsag fordi lagrene var dårlige. Vedkommende fikk den ikke til å virke, men som han sier – det

gjorde jeg! For ikke lenge siden fikk han en metallsag. Bryteren var gått, men den ordnet han enkelt. Og godt verktøy har vært avgjørende for å skape den perfekte runde formen. Vakre steinsorter er omskapt til en rund geometrisk form som kalles torus, en sirkelrund form, nærmest som en smultring. Det er et omfattende arbeid å skape en slik torus, og det krever stor nøyaktighet. For å få til den runde formen må kunstneren tegne maler og arbeide fra begge sider. Han lager først en 4-kant, så 8, 16 til det er ferdig. En perfekt torus vitner om utøverens dyktighet. Stykker av rød travertin fra Iran, skinnende hvit marmor fra Carrara, lysende grønn amazonitt, nesten gjennomsiktig alabast er alle omskapt til hver sin fullkommen torus. Nå er de klare for utstilling.

Utstillingen i Kunstgarasjen var opprinnelig satt opp til våren 2020. Den ble utsatt på ubestemt tid grunnet pandemien, men nå er den endelig klar. Han sier selv at skulpturene han lager er bundet av tyngdekraften – alle vet jo at stein ikke kan sveve. Samtidig som han er jordnær, er han åpen for hvordan folk kan tolke hans kunst. Men i og med at han har skrevet at noen av hans objekter ikke har bestemt seg for hva de vil være, er det ikke utenkelig at han gir slipp på litt av kontrollen. At materialer kan trosse naturlovene. Besøkende skal ikke være overrasket om de kommer ut med en ny forståelse. At stein kan sveve, at båter kan fly.

Jorunn Margrete Brækhus

Bergen oktober 2021

Se mer på nettsiden: johnaudun.no